

A detailed oil painting of Hortense de Beauharnais, a young woman with dark, curly hair adorned with a pearl headband and a single pearl earring. She is wearing a pink and white dress with a lace collar. The background is dark and textured.

Izabela Straková

HORTENSIE DE BEAUHARNAIS

Příběh francouzské princezny
a královny holandské

xyz

Hortensie de Beauharnais

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.xyz.cz
www.albatrosmedia.cz

Izabela Straková
Hortensie de Beauharnais – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2020

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

Izabela Straková

HORTENSIE DE BEAUHARNAIS

Příběh francouzské princezny
a královny holandské

xyz

Poznámka pro čtenáře

To, co se chystáte číst, je fikce, nikoliv historie. Hlavní kostru příběhu jsem sice zachovala historicky co možná nejpřesnější (čerpala jsem především z memoárů Hortensie de Beauharnais), ale některé scény a povahové rysy lidí jsou založeny jen na mé fantazii. Ta diktovala i slova, která jsem vložila do úst historickým postavám.

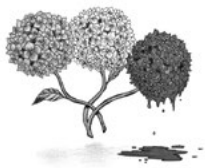
Nic v tomto vyprávění neodporuje duchu období Velké francouzské revoluce a napoleonských válek, jak mu rozumím, je ale pravda, že jsem v zájmu čtivého podání některé pasáže zveličila, vymyslela, nebo naopak vynechala. Naopak všechny proklamace a některá prohlášení či dopisy jsou originální texty.

Dále je třeba podotknout, že jsem nezmínila narození Hortensiina čtvrtého a zároveň nemanželského syna, neboť ani ona tak ve svých memoárech neučinila. Charlese Augusta Louise Josepha de Morny, jak se dítě později jmenovalo, dala hned po narození do péče pruskému důstojníkovi Demornymu, který ho vychoval jako vlastního. Předpokládám, že Hortensie takto jednala, aby synovi nepřірřkla cejch nemanželského dítěte...

Zároveň přiznávám, že jsem si dovolila vložit postavám přelomu osmnáctého a devatenáctého století do úst poněkud modernější mluvu, což jsem opět učinila v zájmu čtivosti.

Puntičkáři mi snad prominou.

Vive l'Empereur!

23. červenec 1794 (5. thermidor roku II), Paříž

Tatínek byl před necelou hodinou popraven. Maminka je stále ve vězení, ale zítra ji čeká soud. Mademoiselle Lannoy tvrdí, že si určitě přijdou i pro nás, proto jsem se rozhodla napsat tyto řádky, abych neupadla v naprosté zapomnění. Aby lidé, kteří přežijí, věděli, že naše rodina nespáchala nic špatného.

Hodiny nad mou hlavou nesnesitelně tikají a já si s každým úderem připadám blíž a blíž konci. Bože, mám strašný strach. Ruka se mi chvěje, že skoro nemůžu psát, ale co jiného dělat? Alespoň na chvíli zapomenout na přítomnost...

Kde jen začít?

Můj dědeček, markýz de Beauharnais, byl generálním guvernérem francouzské kolonie Západní Indie. Nevím, proč je ono území pojmenováno tak hloupě. Ve skutečnosti jde o antilské ostrovy v Americe. Na jednom z oněch překrásných ostrovů, kterému se říká Martinik, se markýz seznámil s druhou polovinou mé rodiny, s hrabaty a hraběnkami de La Pagerie, kteří původně pocházeli z Blois, na Martiniku ale vlastnili rozsáhlé statky, a tak tam zůstali.

Můj děd se na Martiniku rovněž seznámil s jistou mademoiselle de Chastullé, již si vzal za ženu a se kterou zplodil dva syny. Mladší ze synů – Alexandre – se jednoho dne stane mým otcem.

Dědeček byl o pár let později králem Ludvíkem XVI. povolán zpátky do Francie, kam s madame de Chastullé a oběma syny odplul. Styky s de La Pagerii ale udržoval dál a pro stvrzení vztahů

se rozhodl oženit mladého Alexandra za nejstarší ze tří dětí rodiny de La Pagerie.

Myslím, že tehdy do naší rodiny poprvé tragicky zasáhla Prozřetelnost. Můj otec se sice zasnoubil s nejstarší mademoiselle, ta však těsně před svatbou začala kašlat krev a o pár dní později zemřela. Alexandre se proto měl oženit s prostřední dcerou, ale situace se opakovala. Mladou slečnu skolila neznámá nemoc. Na Alexandra zbyla Marie Josèphe Rose Tascher de La Pagerie, nejmladší z dcer a moje budoucí matka.

Rose – tak mamince všichni říkají – prý proti sňatku protestovala, ale jako dobrá dcera poslechla svého tatínka Josepha a odjela za Alexandrem do Paříže, kde byli na jaře roku 1779 prohlášeni za muže a ženu.

V září 1781 se jim narodil syn Eugène a o dva roky později dcera Hortensie. To jsem já.

Na své rané dětství si příliš dobře nevzpomínám, vím jen, že se maminka s otcem často hádali. Tatínek s námi ostatně moc času netrávil, během dne pobýval u svých přátel v drahých salonech a v noci mizel do budoárů pařížských dam. Maminka tehdy velmi žárlila a myslím, že tatínkovu popularitu neschvalovala. Doma často plakávala, ale já a Eugène jsme ji byli vždycky schopni rozveselit. Často mluvila o své matce, která zůstala na Martiniku a po které se jí stýskalo. To a tatínek se stali hlavním důvodem, proč jsem s maminkou (Eugène zůstal na přání otce a k mému smutku v Paříži a nastoupil do Collège d'Harcourt) odjela na tři roky na Antily. I přes prvotní pláč, způsobený odloučením od milovaného bratra, mohu říci, že pobyt na Martiniku byl nejkrásnějším obdobím mého krátkého života.

Ostrůvek v Karibiku má rozlohu pouhých tisíc kilometrů čtverečních, pro mě je ale větší než celá Francie. Nekonečně dlouhé pláže lemované palmami a exotickými květinami se tam rozpínají před plantážnickým domem mých prarodičů. Se svým přítelem Jeanem, synem jednoho ze služebníků, jsme tajně chodili po večerech k moři a chladili si bosé nohy ve zpěněných vlnách oceánu. Vždycky jsem

měla hrozný strach, že mě babička spatří s cizím chlapcem a s obnaženými nohama, ale naštěstí se to nikdy nestalo. Až teď si uvědomuji, do jakých problémů jsem mohla Jeana svým chováním dostat. Jak hloupá a bezstarostná jsem tehdy byla!

Když nad tím tak uvažuji, nebyla to jen má vina. Všichni mě rozmazlovali takovým způsobem, že slovo „ne“ mi bylo až do nynějška cizí. Žádná touha, žádný dětinský rozmar mi nebyly nikdy a nikým odepřeny. Tou dobou se to zdálo jako život v pohádce, ale o to hůře se cítím dnes. Připadám si jako anděl, který padl z ráje rovnou do pekla.

Snad jen jedinkrát jsem byla opravdu přísně pokárána. Tu vzpomínku mám trochu zastřenou a roztěkanou, jako když je město pokryto peřinou ranní mlhy a člověk vidí místo pevných budov pouhé siluety. Bylo mi tehdy pět let, proto je možné, že si má fantazie celou scénu přibarvila... Nevím. Co na tom však záleží? Nevěřím, že živá duše bude číst tyto řádky, proč se tedy trápit nad neskutečnem a realitou?

Zrovna jsem se vrátila z procházky s matkou, když jsem v přijímacím salonku spatřila babičku, jak sedí u masivního dubového stolu a přepočítává peníze. Mlčky jsem k ní přistoupila a sledovala její počínání. Zlaté a stříbrné mince pečlivě řadila do zástupů jako vojáky na přehlídku, když tu jí několik drobných spadlo na zem a rozkutálelo se mezi nohami stolu. Babička si však kvůli špatnému sluchu ničeho nevšimla a počítala dál, nechávajíc mince pod sebou.

Z nějakého důvodu jsem tenkrát nabyla dojmu, že peníze patří právoplatně mně. Nevím, kde jsem tu jistotu vzala, ale jakmile babička odešla, padla jsem na kolena a do záhybů sukně sesbírala všechno, co upustila, a ani jsem neměla výčitky svědomí. Cítila jsem neochvějnou jistotu, že jsou mé a že si s nimi mohu naložit podle vlastního uvážení. To jsem také udělala.

Se sukní stále vyhrnutou, aby mi nic nevypadlo, jsem doběhla za Jeanem a chlubila se nabytým bohatstvím.

„To mi dala babička,“ radovala jsem se a skutečně si neuvědomovala, že lžu.

Jean na třpytivý kov jen nevěřícně hleděl, jako kdyby se ho bál dotknout. Způsobem, který se na mladou aristokratku nesluší, jsem ho volnou rukou zatahala za rukáv a pobídla ho, aby se mnou běžel na plantáže rozdat peníze služebnictvu.

Ten letní den bylo strašlivé horko, horší než obvykle. Kapky potu se na ebenových pažích pracujících černochoů leskly, jejich kudrnaté vlasy už byly tak zbrocené potem, že je měli přilepené ke spánkům. O to víc jsem byla přesvědčena, že si peníze za těžkou práci na poli zaslouží. Vyšplhala jsem Jeanovi na ramena a zvučným hlasem jsem svolala všechny pracovníky. Ti nechali cukrovou třtinu třtinou a zvědavě k nám přiběhli.

„Mám pro vás dárek,“ zazubila jsem se zvesela, sáhla za sukni a pompézním gestem vyhodila do vzduchu hrst mincí. Drahý kov ve svitu žhavého slunce zasvítíl a já se začala bláznivě řehtat. Černoši se také smáli, líbali mi ruce a nohy a jeden z nich mne zvedl z Jeanových ramen, aby mě vyzdvihl ještě výš. Připadala jsem si nádherně a s takovým pocitem jsem se triumfálně vrátila domů. A tam nastal malér.

Babička běhala po domě jako splašená, vůbec nedbala šlechtické etikety, kterou obvykle tak přísně dodržovala, a vyptávala se vyděšeného služebnictva, kde je zbytek jejích peněz. Mou chůvu dokonce nařkla z krádeže. Nebohé děvče se hystericky rozplakalo, ještě než jsem stačila zasáhnout a vše vysvětlit.

„To jsem byla já,“ říkala jsem, ale nikdo si mě zpočátku nevšímal. Musela jsem doběhnout babičku a všechno jí vysvětlit. Až tehdy mi došlo, co jsem provedla.

Madame de Sannois, má babička, na mě křičela dobré dvě hodiny. Nikdy jsem si nepřipadala tak zahanbená! Zlodějka, podvodnice, ničema... Ach, taková potupa! Ještě teď se mi svírá srdce, když na tu scénu, na onen prvotní šok ze selhání, pomyslím. Přísahám, že od té chvíle jsem nikdy nezalhala, ba ani si pravdu nepřekroutila. Píši i mluvím upřímně. Tak obrovský dopad měla na první pohled neškodná dětinskost.

O rok později se obyvatelé Martiniku dozvěděli o revoluci ve Francii. Já tomu tehdy vůbec nerozuměla, ale všimla jsem si, že se dospělí začali chovat jinak. Při chůzi se neustále otáčeli přes rameno, rukama nervózně poklepávali a v domě se nemluvílo o ničem jiném.

„Lůza prý ukradla zbraně z Invalidovny,“ říkal pan de Roy. „Potřebovali ale ještě prach, proto na Bastilu zaútočili. Přebrodivili se přes vodní příkop, sekerami spustili padací most a potom už vše bylo jen otázkou času. Zmasakrovali posádku jako zvířata. Hlavu Launaye, který Bastile velel, prý nabodli na píku a vystavili ji pro výstrahu na hradby. Později po ní děti házely shnilé ovoce,“ doplnil de Roy suše, ale já i tenkrát slyšela, jak se mu chvěje hlas.

„Jak strašné!“ vykřikla matka a konverzaci raději stočila jiným směrem. To dělávala... Co to povídám? To dělá vždycky. Nerada mluví o nepříjemných věcech, má maminka byla Bohem stvořena pro smích. Jakákoliv neradostná témata odhání jako otravný hmyz. Jenže ne všechno lze zahladit šikovnou frází...

Další měsíc mne matka jednou vzbudila během noci.

„Hortensie,“ zašeptala mi do ucha něžným, ale naléhavým hlasem. „Hortensie, probud' se. Odcházíme.“

Zospale jsem mhouřila do temnoty. Jean už byl vzhůru a držel mě za ruku. Maminka měla svou bělostnou paži ovinutou kolem mých ramen a snažila se mě probrat.

„Co se děje?“ ptala jsem se zmateně.

„Revolucionáři útočí z Královské pevnosti,“ vyhrkl Jean místo maminky. „Chtějí dobýt město,“ dodal, ale ona ho posunkem zarazila.

„To teď není důležité, pojďme, loď na nás už čeká.“

„Jaká loď?“ chtěla jsem vědět. Ale žádnou odpověď jsem už nedostala. Maminka zavolala dva černochoy, jeden mne vzal do náruče a svými mohutnými pažemi zvedl, jako kdybych nic nevážila, druhý si na záda naložil zavazadla.

Utíkali jsme nocí, již osvětloval jen bledý měsíc a hvězdy schované za dýmem, který se ve dlouhých spirálách linul z několika domů. Pravidelné otřesy způsobené černochovy dlouhými kroky mne během

cesty ukolébaly ke spánku. Tu a tam jsem byla probuzena duněním, které znělo za námi. Při každém úderu mi poskočilo srdce a já široce otevřela modré oči. Viděla jsem maminku, jejíž tvář působila znepokojeně, i když se snažila kvůli mně zachovat klid. Když však dělová koule dopadla přímo za naše paty a ohodila nás sprškou zeminy, vykřikla a dala se do pláče. Já také plakala, ale nebylo to ani tak kvůli strachu ze smrti, to jsem si tehdy ještě pořádně neuvědomovala, ale kvůli zděšení, které se zrcadlilo v maminčině obličeji. Nesnesla jsem pohled na její slzy. Jakmile se objevila byť jen slzička na jejích červených tvářích, hned jsem se také cítila nešťastně.

„Přístav už je blízko,“ prolomil Jean matčiny a mé vzlyky.

Konečně jsme dorazili k lodi, na jejíž zádi bylo velkými zlatými písmeny napsáno LE SENSIBLE. Soucitný. U lanoví stál kapitán v třírohém klobouku a zběsile na nás mával.

„Revolucionáři vydali rozkaz, že žádná loď nesmí vyplout,“ řekl místo pozdravu.

„Odkdy rozkazují revolucionáři?“ odsekla matka, jejíž hlas se stále ze samého rozrušení chvěl.

„Od té doby, co obsadili celý Martinik,“ odpověděl zastřeně a prstem v rukavici ukázal na doutnající budovy.

„Monsieur Lafitte, kapitáne,“ vzlykla maminka, „ve jménu dlouhých let, které se už známe, ve jménu svého dítěte vás žádám, ne, já vás prosím, abyste mne i mou dceru dopravil do Francie.“

Kapitán byl zjevně v rozpacích, obličej mu zčervenal, oči zabodl do špiček vysokých bot, aby nemusel čelit matčinu prosebnému pohledu. „Nastupte si,“ zamumlal se zrakem stále sklopeným.

„Bože, děkuji vám!“ vykřikla matka a vrhla se polekanému muži kolem ramen.

„Ale madame, chovejte se přece... totiž...“

„Hortensie, poděkuj hodnému kapitánovi.“

„Děkuji, monsieur.“

„No tak... ehm, pojdte na palubu,“ blekotal dál, ale koutky rtů měl pobaveně zvednuté.

„Pojď, miláčku,“ zašeptala maminka, uchopila mě za ruku a odvedla na houpající se kocábku. Já s údivem zjistila, že Jean a dva černoši zůstávají na souši.

„No tak, pojdte,“ křikla jsem na ně.

„Hortensie, Jean i ostatní služebnictvo tady zůstávají.“

„Ale proč?“

„Protože jim nic nehrozí,“ řekla.

„Jak to?“ dožadovala jsem se odpovědi.

Maminka tenkrát mlčela, jen mi vtiskla polibek do hnědých vlasů a odvedla mě do kajuty. Až později jsem pochopila, že revolucionáři chtěli ublížit jen šlechticům. Že revoluci ve skutečnosti tvoří lidé, jako je Jean nebo dva černoši nesoucí mě jako pytel k lodi, abych mohla uniknout.

Jean mi mával na rozloučenou a spolu s břehy Martiniku mizel v šeru brzkého rána. Poté se rozplynul a zbyla z něj jen šmouha na horizontu.

Cesta lodí se nekonečně vlekla a já se nudila. Pohled na smaragdové vlny oceánu mě po pár dnech omrzela, z neustálého svitu mi třesla hlava a v kajutě se kvůli vedru nedalo dýchat. Pokožka na ramenou mi zrudla a pálila tak nesnesitelně, že jsem večer nemohla usnout. Jedinou útěchou mi byl kapitán Lafitte, s nímž jsem se během plavby spřátelila.

„Monsieur kapitáne?“ přišla jsem za ním jednou ke kormidlu.

„Ano, mademoiselle?“

„Co je to vlastně ta revoluce?“

Kapitán dlouho mlčel, pohled měl upřený kamsi do dále, jež se rozkládala před námi. Až po pár vteřinách promluvil: „Když je lid nespokojen, povstane proti králi, aby tím docílil nějaké změny. To je, jednoduše řečeno, revoluce.“

„Proč je nespokojen?“ naléhala jsem dál. Nikdy jsem nenechala odpověď jen zpola dokončenou.

„Protože nemá co jíst.“

„A co je tedy tak špatného na revoluci?“

Kapitán se kolem sebe rozhlédl, potom se ke mně spiklenecky naklonil a zašeptal: „Na revoluci nic, i já souhlasím, že změna musí nastat. Špatný je způsob, kterým probíhá. Místo boje za ideologii, tedy za ryzí myšlenku revoluce, řadí lůza v ulicích měst, beztrestně loupí a zabíjí. Dávejte si ve Francii pozor, nikomu nevěřte. Málokdo je v dnešní době člověkem a zvířat je třeba se vyvarovat.“

Lafitte s každým slovem mluvil hlasitěji, aniž by si to uvědomoval. Svou hlavu s kloboukem ke mně přiblížil tak, že jeho horký dech narážel do mé tváře. Obočí měl stažené a působil přísně. O krok jsem ustoupila a on až tehdy pustil mou paži, kterou až doposud čím dál pevněji svíral.

„Vy se tím ale netrapte, maličká. Držte se madame de Beauharnais a nic se nestane. Váš pan tatínek se už ostatně přidal k revoluci a i když je šlechtic, nehrozí mu nebezpečí.“

Do Toulonu jsme dorazili někdy v listopadu roku 1790 a až tam jsem poznala pravou tvář revoluce, o které mi vyprávěl monsieur Lafitte. Drsní muži v červených čapkách a roztrhaných kalhotách chodili v tlupách po všech francouzských ulicích. Všude vypadali stejně, ať už jsme projížděli Toulonem, Marseille nebo Valence. Ze špinavých hrdel se jim linuly písně, před kterými mi maminka zacpávala uši. Slova ale byla tak hlasitá, že ke mně stejně dolehla:

„Ach, půjde to, půjde to, půjde to!

S aristokraty na lucerny!

Ach, půjde to, půjde to, půjde to!

Aristokraty oběsíme!“

Jedna z těch šelem svírala v ruce dlouhé kopí, na němž z oprátky visela vycpaná figurína s bílou parukou a napudrovanými tvářemi. Na hrudi se mu v podzimním větru houpala dřevěná cedule s nápisem LUDVÍK XVI. Odvrátila jsem se a obličej schovala v záhybech maminky sukně. Píseň ale dál zněla, nedbajíc mého zděšení.

„Hledte, je to tři sta let, co nám slibují,
že nám dají chleba!
Hledte, je to tři sta let, co pořádají slavnosti
a vydržují si děvky!
Hledte, je to tři sta let, co nás drtí!
Už dost lží a frází!
Nechceme víc umírat hlady!“

Znovu jsem se odvážila vzhlednout. Marseilleská hlavní třída, kterou jsme právě v dostavníku projížděli, byla z velké části zabarikádovaná hromadami nábytku, dlažebních kostek a vlastně všeho, co se dalo použít. Revolucionáři mávali krvavými prapory, zpívali své písně smrti a popíjeli víno přímo z lahví. Nikdy jsem takové chování neviděla. Připomínali spíše zvířata než kultivované lidi. *Přesně jak mě varoval kapitán*, pomyslela jsem si.

Z výloh, kde se ještě nedávno blýskalo zboží, zely prázdné vymlácené okenice a kusy střepeů ostré jako dýky. A potom se stalo něco hrozného. Přímo vedle okénka dostavníku se objevil neoholený mužský obličej. Na hlavě měl – asi ukradený – vojenský klobouk, z něhož ještě nestačil sejmut královskou lilii. Všimla jsem si, že v ruce svírá šavli, a instinktivně jsem si přesedla co nejdál, hlavu opět přitisknutou k mamince.

„Kampak, mladé dámy?“ oslovil nás drsným hlasem a z úst mu vyletěl chuchvalec slin. Jeho dech páchl.

„Do Paříže,“ odpověděla matka.

„Tak to potom jó, to vás nechám ject. Tam si s váma poraděj líp než my,“ zachechtal se a odešel.

„Co to ten pán říkal, mami?“ odvážila jsem se zeptat, když už jsme byly míli za Marseille.

„Tím se netrap, Hortensie,“ odpověděla jako obvykle.

Jenže já už toho měla dost. Bylo mi tehdy jen sedm let, ale přesto jsem toužila pochopit, co se kolem děje. Neměla jsem tušení, proč se lid bouří, nevěděla jsem, proč mi nikdo nechce říct pravdu. Kapitán

mě sice varoval, ale moje naivní dětská mysl byla silnější. Připadala jsem si ztracená, když se mnou ani vlastní matka nejednala upřímně. Emoce se mi musely odrážet v obličeji, protože maminka něžně položila dlaň na mou tvář, pohlédla mi přímo do očí, ze kterých se už draly slzy, a slíbila, že mi všechno poví, jakmile dorazíme do Paříže, že ona vlastně také neví, jak to ten hrubián myslel.

S tím jsem se spokojila. Nic jiného mi nezbývalo.

Následujícího dne nás dostihl kurýr s dopisem od otce. Psal v něm, ať nejedeme přímo do Paříže, ale do Fontainebleau, zámku asi pětatřicet francouzských mil jižně od hlavního města. Prý tam na nás bude čekat i Eugène.

Srdce mi radostí poskočilo. Na bratra, přiznám se, jsem ani nepomyslela a to náhlé sdělení mi dodalo tolik potřebnou radost. Jak asi vypadá? V té době mu bylo devět let, jistě už mě alespoň o hlavu přerostl!

Mýlila jsem se. Eugène byl alespoň o dvě hlavy vyšší než já. Spolu s otcem nám vyjeli naproti. Na svém běloušovi vypadal hrdě a na první pohled se mi zdál naprosto cizí. Až když se přiblížil a já spatřila jeho smíchem svraštělou tvář, zavalila mě vlna něžných emocí.

Pobídl koně, ujel otci a jel přímo k našemu dostavníku. Seskočil na zem, vůbec přitom nedbal rozblácených louží, od kterých si ušpinil hedvábné kalhoty, prudce otevřel dvířka a vrhl se mně i mamince do náruče.

Vypadal o tolik starší, než jak jsem si ho pamatovala! Měl stále ještě chlapecké rysy, ale čelist a lícni kosti mu vystupovaly o něco ostřeji než kdysi. Pod nosem jsem dokonce zahlédla světlé chmýří připomínající první vousy.

Otec nás přivítal velmi formálně. Smekl klobouk, matce políbil ruku, optal se, jak jsme se měly, a to bylo vše. Maminku to jistě muselo rozesmutnět, já však byla tak oslněna Eugènem, že jsem vikomta de Beauharnais sotva vnímala.

„Pověz, drahá sestřičko, jaká byla cesta,“ zeptal se mě hlasem hlubším, než který jsem si pamatovala.

„Šíleně nudná!“ odpověděla jsem popravdě. „Jen u Gibraltaru se stalo něco zajímavého – kapitán Lafitte se až příliš přiblížil k africkému břehu a spodkem trupu zavadil o mořské dno. Málem jsme všichni popadali do vody!“ smála jsem se.

„Mohlo nás to stát život, Hortensie,“ obořila se na mě matka po-
drážděně.

„Ano, maminko. Omlouvám se,“ zamumlala jsem. Hned na to jsem ale Eugènovi vypravovala o pobytu na Martiniku, o lidech tmavé pleti, o babičce a dědečkovi a nakonec o dobrodružství i nebezpečí, které nás provázelo během nečekaného odjezdu.

„Páni, život v Collège d'Harcourt se mi teď zdá nesmírně nudný,“ řekl mi bratr a já byla pyšná, jaký jsem na něj udělala dojem. „Vlastně jen jednou jsem čelil skutečnému nebezpečí. Se svým učitelem, panem de Maret, jsme se brzy ráno vypravili na Martova pole. Už z dálky jsme slyšeli hukot tak typický pro velké množství lidí. Víš, takovéto ševlení, které zní jako hukot ve včelím úlu. I přesto jsme pokračovali dál, což se později ukázalo jako chyba. Během několika vteřin nás obklopilo šest mužů vysokých jako hory. Podle šatstva to jistě museli být dělníci. Pan de Maret byl naneštěstí oblečen do černé sutany, která dělníky dráždila. Jeden z nich mého učitele uchopil za límec a cosi na něj křičel, ostatní se přihloupale smáli, šestiletého chlapce – tolik mi tenkrát bylo – si vůbec nevšímali. Já si však všiml jich. Nemohl jsem strpět takovou drzost, popadl jsem deštník, jedinou zbraň, již jsem měl k dispozici, a praštil nejvyššího z nich po zádech.

„Pusťte mého učitele!“ zaječel jsem na ně.

Ten vysoký se na mě vyjeveně díval, má odvaha ho zjevně překvapila a možná i potěšila. Pana de Maret, který užuž hmatl po křesadlovém zámku pistole, již schovával za opaskem pod sutanou, dělníci pustili, špinavýma rukama mi pocuchali vlasy a pobaveně odešli.

Monsieur de Maret mi poděkoval, ale myslím si, že se cítil poněkud trapně,“ uchechtl se Eugène, když skončil s vypravováním.

Já ho po celou dobu poslouchala bez dechu, oproti němu jsem si připadala nesmírně zbabělá.

„Kéž bych byla chlapec!“ shrnula jsem své roztrpčení.

„Proč bys něco takového chtěla?“ zeptal se bratr.

„Abych se mohla bít s nepřáteli a abych se ničeho nebála.“

„Opravdu myslíš, že to bylo statečné? Já jsem toho názoru, že jsem se zachoval hloupě. Ti dělníci mohli mě i pana de Maret klidně zabít. K čemu by mi potom byla odvaha?“

„Ano, máš pravdu, ale stejně jsi můj velký statečný bratr,“ řekla jsem mu a hlavu si opřela o jeho rameno. Poprvé jsem se ve Francii cítila v bezpečí.

První léta ve Francii utíkala, pro naši rodinu prozatím poklidně. Totéž se nedalo říci o národu.

Někdy během roku 1791 si tatínek pročetl v kožené lenošce výtisk *Přítele lidu*, když hlasitě vykřikl a přiběhl k nám.

„Krále dopadli ve Varennes!“ křičel na celý dům. „Zajali ho s celou rodinou a vlečou ho zpátky do Paříže! Nějaký poštmistr prý krále odhalil podle podobizny na louisidoru!“

Král Ludvík XVI. byl krátce poté obviněn z velezrady a uvězněn se zbytkem rodiny v pařížském Templu. Tou dobou se poprvé v novinách začalo objevovat jedno jméno. Odporné jméno. Maximilien Robespierre. To on později zapříčiní popravu mého tatínka. Alexandra de Beauharnais nechá zavraždit i přesto, že vedl Rýnskou armádu proti nepřátelům Francie a nosil šerpu ve stejných barvách jako *Neúprosný*, jak se Robespierrovi říká. Já bych pro něj našla vhodnější označení...

K tomu se ale vrátím později.

Někdy začátkem roku 1792 začalo být ve Fontainebleau neklidno. Tatínek odjel do války, takže jsme si zase zbyli sami. Maminka usoudila, že bude lepší, když splyneme s davem, a tak poslala Eugèna

zpátky do Collège d'Harcourt a já měla nastoupit do dívčí školy v jednom pařížském klášteře. Matka se s námi také přesunula do hlavního města, což pro mě představovalo útěchu.

Jestliže mě Marseille znepokojila, pak jsem z Paříže měla opravdový strach. Tisícovky lidí proudily ulicemi a zpívaly ty své ohavné písně. Jedni z nich, říkalo se jim podle nemoderních kalhot *sansculoti*, se chovali obzvlášť hrozně. Jednou jsem kráčela s madame de Chabrillan, svou vychovatelkou z kláštera, Lucemburskými zahradami, když jsme narazily na skupinu *sansculotů* zastavující chodce. Mladík, jen o pár let starší než já, popadl kolemjdoucího kněze za sutanu a řekl mu hlasitě, aby to slyšeli všichni kolem: „Copak jsi zapomněl na Saint-Germain-des-Prés?“

„Ne, pane, na to se zapomenout nedá,“ odvětil duchovní s ledovým klidem.

Mladík si odplivl. „Kdes byl, když jsme tvé bratry trestali? Kdes byl, když jsme jich tam pobili nad tři stovky, ty zbabělče? Schovával ses v náký díře, jak se to na boháče sluší, vidě?“

„Modlil jsem se.“

„Bůh je mrtvý, zabili sme ho,“ zasmál se *sansculot* hrubě.

„Bůh je nesmrtelný,“ řekl kněz a svým pohledem ani na moment neuhnul. Stál tam v černé ošoupané sutaně a připadal mi vznešenější než sám král. Žádná urážka ho nedokázala vyvést z míry.

Sansculoti se ale rozčílili. Svalili nebohého starce na zem a začali do něj kopat. Vykřikla jsem a chtěla vyběhnout knězi na pomoc tak, jako to kdysi učinil Eugène, když zachránil svého učitele před dělníky. Madame de Chabrillan ale stihla zareagovat dřív než já. Ocelovým stiskem mne uchopila a odvedla pryč. Dodnes nevím, co se s knězem stalo, i když jsem se to snažila zjistit. Možná je lépe, když se to nikdy nedozvím...

Vyprávěla jsem tuto příhodu mamince, která si už tak dělala starosti o mé a bratrovo bezpečí. V tu chvíli však někdo zazvonil u dveří našeho domu. Maminka posunkem zarazila služebnou, která už se

chystala otevřít, a vykoukla ven sama. Hned na to se u nás objevil kníže de Salm se svou sestrou, kněžnou de Hohenzollern.

Ti dva nás navštěvovali už nějakou dobu, což pro mě bylo peklo, protože konverzace dospělých točící se neustále kolem politiky pro mě byly utrpením. Sourozenci si byli podobní skoro jako já a Eugène. Oba měli tmavé jemné vlasy, s nimiž kontrastoval pár bledě zelených očí. Chovali se šarmantně, velmi vytríbeně, jen kněžna se občas smála v nevhodných chvílích a nosík, směřující nahoru, se jí při smíchu po každé komicky chvěl.

„Madame de Beauharnais!“ zvolal kníže a s úklonou políbil matku na hřbet ruky.

„A mladá mademoiselle! Vypadáte dnes nádherně, jako poupátko v rozkvětu,“ řekl a políbil i mou ruku.

„Ty krajčované šaty vám nesmírně sluší,“ dodala kněžna s úsměvem.

„Prosím, posadte se, Eugène dorazí co nevidět. Christine, přines prosím hostům kávu a něco k snědku!“ zavolala matka na služebnou. Její obličej se rozzářil, ale já si povšimla i stínu netrpělivosti, který se jí mihl v očích.

„Proč máme čekat na Eugène, máti?“ zeptala jsem se.

„To se za chvíli dozvíš, běž se zatím posadit. Máme citronový koláč, který máš tak ráda,“ usmála se sladce.

Souhlasila jsem, ale v duchu bouřila. Zase ty tajnosti, zase neupřímnost. Ale co, třeba zjistím něco od příchozích sourozenců, určitě s tím taky nějak souvisí, řekla jsem si a nasadila svou nejvládnější tvář.

„Hortensie, to je ten nejlepší dort, jaký jsem kdy jedl!“ říkal zrovna de Salm, stříbrnou lžičkou s kouskem zákusku na špičce teatrálně máchal. Jeho sestra se tomu tím hloupým způsobem smála.

„Povězte, má drahá, jaké je vzdělávat se uprostřed toho revolučního chaosu?“ zeptala se mě.

Nadechla jsem se k odpovědi.

„Musí to být strašné,“ pokračovala dál kněžna. „Všechno to násilí, bída, nadávky... To by mladá vikomtesa neměla v takovém věku vidět,“ dokončila větu a pohlédla na svého bratra, který se stále cpal zákusky.

„Ano, ano, strašné,“ přítakal de Salm s pusou plnou dortu.

„Eugène už dorazil,“ zavolala matka z vedlejšího pokoje.

Když můj bratr vešel do salonku, vypadal stejně překvapeně jako já.
Alespoň nejsem jediná, pomyslela jsem si pobaveně.

Následovala další přestřelka lichotivých frází a potom jsme se už konečně dostali k věci. Maminka semkla ruce a hlasem, který najednou získal na vážnosti, oslovila knížete: „Máte stále v úmyslu odjet do Anglie, kníže?“

„Ano, dokonce mě v tom srpnové události ještě více utvrdily,“ přikývl princ.

„Srpnové události?“

„Copak vy vůbec nečtete noviny, milá sestro?“ zeptal se mě Eugène formálně, z čehož jsme si vždycky tropili žerty. Myslela jsem, že vtipkuje i tentokrát, ale když jsem na něj vzhledla, jeho rysy byly napjaté a tvrdé.

„Věnovala jsem se spíše duchovním záležitostem nežli světským, drahý bratře. Byl byste tak hodný a informoval mne?“ odpověděla jsem mu stejným způsobem. Eugène překvapeně zamrkal a omluvně ke mně zvedl oči.

„Lůza napadla desátého srpna královský palác Tuilerie. Většinu králových vojáků povraždila a šlechtice, včetně krále, zlynčovala. Ludvíkovi prý jakýsi revolucionář posadil na napudrovanou hlavu frygickou čapku a donutil ho přísahat na revoluci. Ponížený panovník to nakonec udělal. Ti bídáci zašli dokonce tak daleko, že králi do rukou podali píku a vyvedli ho na balkon nad hlavní nádvoří, kde ho pozorovala polovina Paříže. Představte si to! Král s rudou čapkou, trikolorou a zbraní, která měla ještě před okamžikem na hrotu napíchnutou hlavu královské stráže...“

„Já dnes na procházce Lucemburskými zahradami potkala skupinu *sansculotů*, kteří napadli kněze,“ špitla jsem do ticha, jež po Eugènově výkladu nastalo.

„Ve Francii už není bezpečno,“ shrnula náš rozhovor kněžna de Hohenzollern.

„A právě proto jsem vás požádala, abyste přišli,“ řekla matka a hluboce se nadechla. Já hleděla na její překrásný klasický profil, na její dokonalý nos, na její upravené lokýnky, na rty jemné jako květ růže. Nevím proč, ale ve své mysli ji i teď vidím velmi detailně. Ta chvíle před strašnou větou, jež následovala, se mi vryla do paměti jako čerstvě namalované plátno. „Chtěla bych, aby mé děti odcestovaly do Anglie s vámi.“

Podívala jsem se na bratra, on udělal to samé. Všimla jsem si, že kníže ani kněžna nebyli překvapení. Celou dobu to věděli! To proto de Hohenzollern mluvila o hrůzách v ulicích Paříže!

„A co bude s vámi?“ zeptal se matky Eugène, který očividně zprávu vstřebal lépe než já.

„Zůstanu ve Francii,“ odvětila maminka prostě. „Už jsme o tom s knížetem a kněžnou hovořili. Vše je naplánováno. Ty a Hortensie budete cestovat pod jinými jmény, mám pro vás cestovní doklady, ve kterých je uvedeno, že jste děti kněžny de Hohenzollern. Až se situace uklidní, znovu se shledáme, to slibuji.“ Maminka mluvila rozechvělým hlasem a tiskla nám dlaně.

Opět se mnou jednali jako s malým děckem. Nemohla jsem vzteky a smutkem promluvit. Takový podvod! Nikoho nezajímá můj názor, nikdo se na nic nezeptal. Už jsem byla unavená z toho, že o mém osudu rozhodovali jiní.

„Nikam nepojedu,“ řekla jsem chladně, ale cítila jsem, jak se emoce derou do mého hrdla.

„Hortensie,“ oslovila mě de Hohenzollern.

„Nikam nepojedu, nepřesvědčujte mě, prosím.“

„Hortensie.“ To byla matka. „Věř mi, holčičko, že mě to tíží víc, než si vůbec dokážeš představit. Ale bude to tak nejlepší. Co bych si počala, kdyby vám někdo ublížil? To chceš svou matku trápit a zbytečně se vystavovat nebezpečí, když máš možnost uniknout za moře?“

„Nechci vás trápit, maminko,“ nedokázala jsem zadržet slzy.

„To je dobře, má milovaná, to je dobře. Ostatně se brzy uvidíme, jsem si tím jistá.“

„Kdy odjíždíme?“ zeptal se Eugène.

„Zítرا brzy ráno sem pošlu sluhu s drožkou. Stačí mu ukázat vaše nové doklady, o všem je už informován,“ odpověděl de Salm.

Zbytek rozhovoru jsem už neslyšela. Duši jsem měla roztrhanou na tisíce kousků. Kdybych promluvila, jistě bych se znovu rozeštkala. Tak jsem raději mlčela.

Cesta byla dlouhá, nepohodlná a pro mě navíc neskutečně smutná. Maminka nám pro bezpečí zakázala psát (tvrdila, že dopisy jsou cenzurovány), takže já ani bratr jsme neměli nejmenší ponětí, co se s matkou děje. Kněžna de Hohenzollern se k nám sice chovala hezky, já ji ale většinu času ignorovala. Ano, chovala jsem se nevděčně, ale v tu chvíli mi to bylo celkem jedno.

Myslí mi zmítaly obavy. Anglicky umím jen lámaně, ten jejich nemožný kvákavý přízvuk jsem nedokázala nikdy pořádně napodobit, a navíc tam nikoho neznám! Co si počnu mezi cizinci? Už tady si připadám sama, a to vedle mě sedí můj milovaný bratr s knížetem a kněžnou. Co když mě v Anglii budou nenávidět? Slyšela jsem, že Angličané Francouze nemají zrovna v lásce... Co když budeme ještě ve větším nebezpečí než ve Francii? Všechny tyto argumenty jsem sdělila de Salmovi, ten mě však ujistil, že navštíví Londýn mnohokrát a že tamní lidé jsou velmi vstřícní.

Ve skutečnosti jsem svým poznámkám nevěřila ani já, ale ze všech sil jsem se snažila najít východisko, jak neopustit maminku.

Byli jsme asi v půli cesty, když naše drožka musela zastavit. Zvědavě jsem vykoukla z okna, vděčna za malý útěk ze své melancholie. Přes křižovatku pochodovala armáda.

Tisíce a tisíce mužů v potrhaných tmavě modrých uniformách (někteří dokonce neměli ani boty!) proudily přímo před našimi zraky. Na pláštích jim zářily všechny možné květiny – růže, fialky a sedmikrásky, které jistě dostali od svých děvčat. I přes svůj žebrácký vzhled se smáli a zpívali jednu z těch písní, které mě tak vyděsily. Tentokrát

se mi ale jejich zpěv nezdál hrozný. Ve skutečnosti jsem naslouchala s husí kůží a srdcem rozbušeným jako armádní buben.

„Vzhůru, děti vlasti,
den slávy právě nadešel!
Proti nám tyranie
zvedá svůj krvavý prapor!
zvedá svůj krvavý prapor!
Slyšíte v našem kraji
řev divokých vojáků?
Přicházejí vraždit naše děti,
naše ženy v naší náruči!“

Skoro jsem ani nedýchala, stejně tak Eugène. I jemu tóny bojové písně učarovaly. Až po dlouhé chvíli obdivně vzdychl: „Je to překrásné.“

„A strašné zároveň,“ dodala jsem.

Později jsem zjistila, že armáda pochodovala, aby o pár dnů později svedla bitvu u Valmy. Bitvu, díky níž padlo království a vystřídala je republika.

Cesta krátce po setkání s vojáky skončila v provincii Artois. Naši drožku dohnal ve městě Saint-Pol jezdec v temně zelené uniformě zdobené zlatem a s medvědicí na hlavě. Jel přímo od generála Alexandra de Beauharnais s naléhavou zprávou.

„Tatínka povýšili?“ ptal se Eugène důstojníka, zatímco trhal obálku popsanou otcovým rukopisem

„Ano, před necelým týdnem.“

„Co se tam píše, Eugène?“ ptala se kněžna.

Bratrovy oči zamračeně přejížděly řádky, při poslední větě se však rozjasnily. „Otec si nepřeje, abychom odjeli. Máme se okamžitě vrátit.“

De Salm zvedl ruku a gestem bratra umlčel. „To bude vše, plukovníku, můžete jet,“ poručil jezdcí. Až když muž odcválal, v rozhovoru pokračoval.

„V dnešní době nesmíme věřit nikomu,“ vysvětlil kníže své jednání.
„Pokračuj, co otec píše?“

„Vrátíme se domů!“ zaradovala jsem se a sebrala psaní od Eugèna. Stálo to tam černé na bílém. Ach, jak já byla šťastná, že znovu uvidím maminku! A jak trpké se to zdá dnes! Kdyby se jezdec zdržel byť jen o dva dny, už bychom s Eugènem stáli na palubě lodi do Británie. Jenže Prozřetelnost znovu zamíchala karty osudu...

Kníže ani kněžna neměli to srdce nás opustit, a tak se vrátili zpět s námi, čímž propásli jedinou možnost dostat se z Francie. Musím uznat, že jsem jim velmi křivdila, neboť oběť, již kvůli mně a bratrovi učinili, byla obrovská. O tom však o něco později...

Opět jsme se ocitli ve městě, ze kterého jsme ještě před několika dny utíkali. Do školy už jsme já ani bratr chodit nemohli, neboť obě budovy, Collège d'Harcourt i klášter, srovnala lůza „ve jménu revoluce“ se zemí. Atmosféra každým okamžikem houstla, gilotiny byly rozmístěny téměř na všech důležitých pařížských náměstích. Celé hlavní město odporně čpělo krví, jež se vsákla do pilin pod těmito stroji smrti.

Maminka se rozhodla zůstat v ústraní, už vůbec neudržovala styky s mocnými lidmi. Příchod paní de Moulins, osmdesátileté stařeny, ji proto překvapil.

„Drahá Rose, potřebuji vaši pomoc,“ pravila madame de Moulins se slzami v očích, když jsem vstoupila za matkou do přijímacích pokojů. „Jde o mou neter, mademoiselle de Béthisy, která se před týdnem vrátila domů. Ten strašný Robespierre ji dal okamžitě zatknout a zítra ji čeká soud! Moji holčičku! Je jí devatenáct... Jak mohou chtít popravit devatenáctileté děvče? Vždyť je to ještě dítě. Madame de Beauharnais, pomozte mi, prosím vás o to!“

Bylo mi staré dámy velmi líto. Její zakalené oči byly celé zarudlé, brada s volnou kůží se jí s každým nádechem chvěla. Jak jsme ale my, šlechtici, mohli pomoci? Matka zřejmě uvažovala stejně jako já...

„Vaše situace mne, madame, upřímně trápí, ale opravdu nevím, jak bych mohla soud ovlivnit. Nemám žádný vliv,“ odvětila rezignovaně.

„Ale jistěže máte! Jste manželka republikánského generála! Výbor pro veřejné blaho vás jistě vyslyší. Prosím vás, alespoň se pokuste!“ naléhala stařena dál.

Maminka si kousala dolní ret, což je známka toho, že usilovně přemýšlí. Nakonec neznatelně kývla hlavou a řekla: „Udělám, co bude v mých silách, nic vám ale neslibuji, madame.“

„Děkuji vám, děkuji!“ křičela de Moulins a velké slzy se jí, teď už dojetím, koulely po vráscitě tváři.

„*Mamá*, co chceš udělat?“ zeptala jsem se, když madame de Moulins s tisícerými díky odešla.

„Oslovím monsieur Talliena, to je jediný člověk, kterého znám a má politický vliv. Jsem ale hloupá, že pomáhám... V dnešní době je lepší držet hlavu sklopenou.“

„Nejsi hloupá, maminko. Máš jen měkké srdce,“ vložil se do hovořu Eugène.

„To je dneska jedno a to samé,“ vzdychla matka, popadla karmínově rudý šál a vydala se za panem Tallienem.

Monsieur Tallien vše zařídil a od té doby nás navštěvoval denně. Nechci maminku hanit, ale myslím, že ho trochu využívala. Tou dobou bylo například téměř nemožné sehnat domácího učitele, matka ale požádala pana Talliena a *voilà*, mademoiselle de Lannoy stála za dveřmi. Sice novou učitelku (a zároveň vychovatelku) nemám zrovna v lásce, protože v jednom kuse hovoří o politice i přesto, že máme mít hodiny zpěvu, tance, četby a geometrie, ale i tak jsem byla za vzdělávání vděčná.

Krátké období klidu ale opět skončilo, revoluce začala běsnit více než jindy a vláda získala takové sebevědomí, že krále Ludvíka XVI., doposud vězněného v Templu, odsoudila k smrti. Prý o jediný hlas. Následkem toho vypukla ve Vendée občanská válka a rojalistická města, především na jihu Francie, povstávala.

„Toulon byl konečně dobyt!“ přiběhl za mnou jednoho dne Eugène s novinami, jimiž mával nad hlavou. Vlasy měl rozčuchané a celkově

vypadal jako šílenec. Vůbec jsem nechápala, proč kvůli tomu tropí takový povyk.

„No a?“ odvětila jsem.

„No a?! Děláš si legraci? Toulon se armáda snaží dobýt už několik měsíců a najednou se objeví tenhle, tenhle... Jak jen se jmenuje? Počkej, najdu to... Napoleone Buonaparte.“

„To je ale nemožné jméno!“ vyprskla jsem smíchy.

„Nepřerušuj mě a poslouchej. Šel na to chytře, místo Toulonu ten... ehm... Buonaparte obsadil protější pevnosti L'Eguillete a Balaguier a britské lodě, které město blokovaly, nechal ostřelovat děly. Britové se hned na to stáhli na širé moře a naše armáda vstoupila do města! Jen si poslechni, co o Buonapartovi napsal generál du Teil ministru Bouchottemu: „Nenacházím slov, abych popsal Buonaparteho zásluhy. Mnoho vědeckého přístupu, ještě více pochopení pro podstatu věci a až příliš odvahy, to je slabý nástin ctností tohoto výjimečného důstojníka. Je na tobě, ministře, abys jej ku slávě republiky využil.“

„Hmm,“ odpověděla jsem.

„Buonaparta za dobytí Toulonu povýšili na brigádního generála!“

„Hmm.“

„Posloucháš mě vůbec?“

„Poslouchám, jen nevím, proč mi tohle všechno čteš.“

„Protože bych si také přál vstoupit do armády,“ přiznal Eugène zasněně. „Jenže matka by zuřila!“

„A divíš se? Vždyť armádní důstojníky nechává Robespierre popravit jednoho po druhém. Maminka už má tak strach o tatínka. Ještě ty jí přidělávej starosti!“

„Já vím, já vím,“ zamumlal Eugène, ale oči mu stále plály a lalůčky uší měl celé červené.

Nikdy jsem nepochopila, proč muži tolik touží po krvi...

Maminčiny obavy se naplnily. Tatínek byl zatčen. Matka jako obvykle oslovila pana Talliena, který dříve tak obratně pomohl s případem mademoiselle de Béthisy, dokonce navázala kontakt s lidmi, o nichž

se domnívala, že ještě mají politický vliv. Jejich moc už ale byla dávno pohřbena pod vlnou jakobínů. Všechno marné. Ani se nedozvěděla důvod tatínkova uvěznění!

Maminčiny kroky nakonec vedly k jejímu vlastnímu zatčení a ona, stejně jako otec, byla převezena do vězení Carmelites. Pan prokurátor jí prý alespoň dovolil rozloučit se s dětmi.

„Madame de Beauharnais byla během dnešní noci uvězněna,“ oznámila nám mademoiselle de Lannoy přerývavě, sotva jsme s Eugènem vyklopýtali z postelí. Neřekli jsme ani slovo, jen jsme na mademoiselle nevěřícně zírali. „Přišla se s vámi rozloučit, jenže když vás viděla tak klidně spát, neměla to srdce vás budit a zatěžovat nešťastnými zprávami uprostřed noci. Doprovázeli ji dva republikánští vojáci. Myslím, že si nepřála, abyste ji viděli ve stavu, v jakém se nacházela... Mám vám předat vzkaz,“ řekla nakonec chraptivě de Lannoy a natáhla k nám ruku s maminčiným dopisem.

Eugène list roztřesenou dlaní uchopil a četl: „Mé děti, netrapte se mým osudem. Nic jsem nespáchala, proto mi nic nehrozí a situace se jistě brzy vyřeší. Eugène, jsi teď hlavou rodiny, starej se o sestru a sděl panu Tallienovi, co se přihodilo. On jediný by mohl pomoci. Tisíceré polibky. Rose de Beauharnais.“

Od té doby se potácím jako ve zlém snu. Dny ubíhají nesmírně rychle, ale mně připadají jako jedna nesnesitelně dlouhá noční můra. Poprvé v životě si připadám naprosto bezmocná.

Můj bratr se po obdržení vzkazu chvatně vydal k Tallienovi, aby ho o všem informoval, já čekala netrpělivě doma. Vrátil se za pár minut s výrazem stejně bezmocným, jako byl ten můj. Kdo nám dříve pomohl, už nebyl v pozici, aby tak mohl učinit znovu. Nikdo si nedovolil riskovat. Pod rukou teroru srdce lidí zamrzla a ztratila veškerý soucit.

Naši každodenní povinnosti se teď stalo posílání balíčků oběma uvězněným. Měli jsme strach jít do věznice pod vlastními jmény, proto jsem se rozhodla vyrazit tam sama (dívky přece jen budí větší soucit) a pod jiným jménem.

Věznice Carmelites je oprýskaná šedá budova na kraji Paříže. Na návštěvu jsem si vzala své nejhorší šaty, abych nevzbudila pozornost, a pod paží jsem svírala balíček s oblečením a koláčem. Nedbala jsem zimy, která mě v tenkých šatech sužovala, a pokročila jsem k ošklivému portálu věznice jako do jámy lvové. Ještě před vstupem jsem se v duchu pomodlila a pomyslela si, že je to možná naposledy, kdy vidím denní světlo. Hlasitě jsem polkla. Cítila jsem se tak otupělá, že mi ani nebylo do breku.

Hned po vstupu jsem byla uvedena do malé místnosti s hranatým stolem uprostřed, za kterým se krčil nějaký úředník s modro-bílo-červenou kokardou na hrudi. Měl rudý obličej, šedé vousy jako strniště a vlasy nemoderně svázané do copu. Nad horním rtem měl zachycená zrnka šňupacího tabáku. Rozklepaně jsem k muži přistoupila a prádlo i koláč položila na stůl.

„Co je v tom balíku, občanko?“ zeptal se a ani nevzhlédl.

„Šaty a koláč, mon- občane,“ zašeptala jsem a ani já se na něj nedívala. Dala jsem si za úkol neuronit ani slzu, jenže jakmile jsem vstoupila do místnosti, připadala jsem si jako jehně uprostřed vlčí smečky.

„A kdo vlastně jste?“ pokračoval úředník, z kapsy vytáhl dózu tabáku, nasypal si trochu na hřbet ruky a hlasitě vtáhl do nosu.

„Jmenuji se,“ užuž jsem se chystala sdělit falešné informace, ale najednou mi došlo, že nic z toho nemá cenu. „Jmenuji se Hortensie de Beauharnais.“

„Tak de Beauharnais,“ ušklíbl se. „A co mám dělat s tím balíkem?“

„Chtěla bych je poslat své mamince a otci, Rose a Alexandru de Beauharnais, kteří tu jsou uvězněni.“

„Proč nepřišel vás bratr?“ zeptal se a zasmál se mému překvapení o jeho informovanosti.

„Můj bratr neví, že jsem tady,“ odpověděla jsem popravdě. „Nechtěla jsem, abyste ho zatkli, tak jsem přišla sama.“

„A kde berete tu jistotu, že nezatknete vás, občanko?“ zeptal se pomalu. Překvapilo mě, že mi vykal, jako se to dělávalo za starých

časů. To mi dávalo trochu naděje, pravděpodobně se nejedná o fanatického jakobína...

„Jistotu nemám, občane, jen naději. Jestli mě chcete zatknout, učinite tak, mně je už všechno jedno,“ řekla jsem odevzdaně, ale ve skrytu duše jsem doufala, že na něj má předstíraná odvaha udělá dojem.

Úředník místo odpovědi sáhl po balíku a začal ho prohledávat. Zkoumavě si prohlížel koláč, jehož vůně po otevření naplnila celou místnost, a když nic nenašel, přehraboval šatstvo. Našel v něm vzkaz, který jsem tam rodičům nechala.

„Aha!“ zvolal vítězoslavně. „Co to tu máme? *Zdraví Vašich dětí nebylo nikdy lepší,*“ přečetl a tvářil se zklamaně, zřejmě od jedenáctileté dívky čekal nějakou konspirační zprávu... „Ten lístek jim předat nemohu. Balík nechám poslat po strážnících. To bude vše. Adieu, občanko!“

Eugène se na mě velmi zlobil. Myslím ale, že mé jednání chápal. Je jediný, kdo mi zbyl, nemohla jsem dopustit, aby zatkli i jeho... Srdce mi bušilo hlasitěji než zvony Notre-Dame.

Pár dní po mamčině zatčení vydali jakobíni nový zákon o dětech šlechticů. Každý chlapec i dívka starší třinácti let je povinován najít si počestné zaměstnání. Eugène musel opět zanechat svých studií a jít pracovat jako truhlář.

„Něco takového by se za starého režimu nikdy nemohlo stát,“ opakovala mademoiselle de Lannoy neustále dokola, když se Eugène připravoval na svůj první den. Zpočátku ho ani nechtěla pustit, ale pro dobro rodičů nakonec ustoupila.

V té době jsme opět začali navštěvovat kněžnu de Hohenzollern, jejíhož bratra zatkli ve stejný den jako tatínka. Já, bratr a mademoiselle de Lannoy jsme u ní trávili každou neděli. Kvůli vzájemnému žalu jsme ve společné přítomnosti našli alespoň částečnou útěchu.

„Jak vám jde nová práce, Eugène?“ zeptala se, když jsme jedli kuřecí polévku. Od naší neúspěšné cesty do Anglie se velmi změnila. Její

usměvavou tvář nahradila maska vážnosti tak typická pro staré ženy. Její smích, který se mi kdysi zdál hloupý, mi teď scházel.

„Není to špatné, je to příjemné odreagování...“ řekl Eugène, když polkl lžici polévky. „Myslím, že bez nějaké činnosti bych se zbláznil. Jen můj mistr – tak máme říkat muži, který mne zaučuje – je jakobín.“

„Dobrý Bože! Dělník, a rozkazuje šlechtici. Něco takového by se za starého režimu nikdy nemohlo stát,“ poznamenala mademoiselle de Lannoy.

„Má trochu... řekněme... hrubé vystupování. Neustále se chlubí kladivem, které prý sebral při rabování v Tuileriích,“ pokračoval Eugène.

„Dobrý Bože!“ vykřikla de Lannoy dramaticky.

„Ke mně se ale chová vždy velmi slušně. Žijí s ním jeho dvě sestry, bývalé jeptišky. Anna, mladší z nich, mi po odvedené práci potají dává malé obrázky s Pannou Marií.“

„Stydět se za víru v Boha! Něco takového by se za starého režimu –“

„Ano, nemohlo by se to stát, mademoiselle. Jenže bývalý režim padl, musíme se přizpůsobit,“ okřikla ji kněžna. Hned nato ale zatřásla hlavou, jako kdyby se probrala. „Promiňte mi, mademoiselle. Od zatčení bratra se necítím ve své kůži.“

Zbytek večere provázelo už jen trapné ticho. Poté se Eugène zmínil, že musí brzy ráno k panu Poulinovi, tomu jakobínovi. Mademoiselle de Lannoy při rozloučení sotva otevřela ústa...

Cestou jsme těsně před bulvárem Saint-Germain, kde stojí náš dům, minuli dav buřičů. Stáli před honosným domem, do oken házeli kameny a šavlemi ryli do dřevěných dveří slovo *Aristokrat*. De Lannoy to nezapomněla přímo na ulici pár kroků od buřičů svým typickým způsobem okomentovat a já děkovala Bohu, že ji neslyšeli.

Měsíc před tatínkovou popravou, osmého června 1794, byla naplánována slavnost Nejvyšší bytosti. Na popud Robespiera měla být existence Nejvyšší bytosti a Nesmrtnosti duše oficiálně uznána

a oslavována celým národem. Myslím, že ve skutečnosti v Nejvyšší bytosti nikdo nevěří – je to jen další pokus, jak vymýtit křesťanství i s kořeny. Jako kdyby nestačil nový kalendář, pálení kostelů a masové vyvražďování duchovenstva...

K mému překvapení však téměř všichni přijali tuto událost s nadšením – bylo jedno, zda šlo o fanatického jakobína nebo bývalého rojalistu. Každý jásal a vyzdvihoval *Neúprosného*, jako kdyby to byl sám Bůh, jehož zabil. Já ale ve strnulých úsměvech cítila těžkost tak příznačnou pro nucenou radost.

Paříž den před slavností trnula ve vzrušeném očekávání. Kolovaly zvěsti o tom, že se Robespierre chce nechat u příležitosti svátku Nejvyšší bytosti prohlásit králem, propustit politické vězně a ve Francii po krvavých letech opět nastolit mír a pořádek. Příliš jsem tomu nevěřila, ale dovolila jsem si alespoň doufat. Vždyť co mi kromě naděje zbývalo?

Služebná Christine mě těsně před zahájením slavností překrásně vystrojila. Vybrala mi bílé lněné šaty, jež tvořil jediný díl, a úzký pas ovázala nebesky modrým páskem. Kudrnaté vlasy mi nechala volně spadat na obnažená ramena.

„Dnes musíte vypadat obzvlášť hezky, mademoiselle, neboť je možné, že propustí vaše rodiče a vy se s nimi shledáte,“ řekla Christine svým drsným alsaským přízvukem, když mi utahovala opasek.

„Myslíte, že je to skutečně možné?“ zeptala jsem se hlasem přeskačujícím nedočkavostí. Vyjádřila totiž myšlenky, kterými jsem se ode dne ohlášení slavností zabývala.

„Říká se to.“

„Říká se také, že Robespierre sebere korunu ze stoky, kam po seztutí gilotinou spadla. I kdyby se ten řezník v punčochách prohlásil králem, nikdy nenahradí nebohého Ludvíka,“ vstoupila do rozhovoru hlava mademoiselle de Lannoy, jež se objevila mezi dveřmi, a pokřivovala se. „Ostatně se mi nezdá vhodné tam chodit.“

„Musíme to udělat v zájmu maminky a tatínka,“ odpověděl Eugène podrážděně. Bratr už s naší vychovatelkou ztrácel trpělivost. Svým

okázalým chováním ohrožuje celou rodinu, říkával, jakmile mademoiselle zmizela.

„Pojď, sestřičko, půjdeme,“ poručil a úmyslně mi tykal, aby podráždil mademoiselle de Lannoy. Povedlo se. Vychovatelka pohoršeně povytáhla obočí.

Slavnosti se konaly před palácem Tuilerie. Nebo spíše před torzem, které z paláce po několika nájezdech chudiny zbylo. Na vyvýšené dřevěné tribuně stál shluk asi deseti lidí, kteří měli kolem pasů ovázané šerpy v barvách trikolory. *To musí být členové Konventu*, pomyslela jsem si a zavalila mne vlna nechuti. Jeden z nich, ten úplně uprostřed, měl jako jediný napudrované vlasy, které mu rostly nad vysokým a velmi bledým čelem. Na sobě měl hnědý frak s kalhotami stejné barvy a bělostné punčochy si vytáhl až po kolena. To byl onen neúprosný Maximilien Robespierre, muž, který za několik týdnů od oslavy Nejvyšší bytosti ponese vinu za smrt mého otce.

„To je on,“ šeptal si lid a všichni ukazovali na onu bledou nevýraznou postavu, jež, jak jsme se tlačili davem, vystoupala o něco výš nad své kolegy a začala řečnit. Bohužel jsme neslyšeli ani slovo.

Před pódiem bylo rozmístěno několik soch ze dřeva reprezentujících ateismus, křesťanství a jiné, podle režimu lživé, doktríny. Poté co Robespierre domluvil, přistoupil k němu muž v uniformě národních gardistů a podal mu zapálenou pochodeň. Plamen na okamžik ozářil Robespierrovu napjatou tvář, na níž jsem si nedokázala představit úsměv, a já si ho mohla prohlédnout o něco lépe. Bezkrvné rty k sobě tiskl tak pevně, že tvořily nepatrnou čárku, řídké obočí krčil a oči měl mrtvolně šedivé. Vypadaly jako oči žraloka, napadlo mě a vzpomněla jsem si na vyplavené žraločí tělo, které jsme objevili s Jeanem na pláži během mého pobytu na Martiniku. Také měly onen netečný krutý pohled.

Robespierre napjal paži, zvolal „Ať žije republika!“ a přiložil pochodeň ke slámě nashromážděné pod sochami. Po chvíli jazyky ohně šlehalo až k obloze a do temnoty večera vlily dravou červen. Sochy

se groteskně kroutily, jak je žár stravoval, a nakonec se celé zbortily. Z hromady padlého dřeva vytrysklo tisíce jisker, které mířily přímo k přihlížejícímu davu. Jedna z nich dopadla na mé šaty, propálila je a popálila mě na hrudi. Vykřikla jsem bolestí.

Eugène ke mně okamžitě přiskočil a žhavý uhlík udusil. Dělal si hrozné starosti, když pečlivě prohlížel mou popálenou kůži.

„Jsem v pořádku,“ šeptla jsem, ale on mě ignoroval. Vzal mne za ruku a jako malou odvedl domů.

Robespierre se o propouštění vězňů ani slovem nezmnínil, jak se bratr druhý den dozvěděl od svého mistra-jakobína, jenž stál při slavnostech v první řadě. Měla jsem pocit, že se mi jiskra propálila až do srdce...

Třiadvacátého července se u našich dveří objevila neznámá žena a trvala na tom, abychom šli s ní.

„Kde jste to viděla, aby děti chodily s cizími lidmi, kteří ani nemají tu slušnost se představit, madame?“ řekla mademoiselle de Lannoy pobouřeně. Eugène, spěchající ke vchodu, mademoiselle jednoduše odstrčil (následoval obzvlášť rozčilený pohled) a vzal si od neznámé vzkaz, na němž jsem i z dálky poznala maminčin rukopis. Srdce se mi rozechvělo.

„Hortensie, vezmi si klobouk a pojd,“ řekl mi vážně.

Žena nás mlčky vedla křivolakými ulicemi Paříže, až jsme zastavili v rue de Sèvres před zahradou s růžovými keři. Do té jsme vstoupili a žena poprvé promluvila.

„Vidíte tu boudu na samém konci zahrady? Tam je zahradníková chata. Vejděte dovnitř a vyhlédněte ven.“

Bratr mi stiskl ruku a doslova mě táhl za sebou po pískovité cestě skrze omamnou vůni květin. Matka milovala... ne, miluje růže. Často mluví o tom, že si jednou pořídíme malý zámeček za Paříží, kde je bude mít možnost pěstovat. Přejela jsem si volnou rukou po čele a snažila takové myšlenky zahnat. Jenom mne rozesmutněly.

Zahradníková chata, o níž žena mluvila, byla prožraná červotočem. Eugène třikrát zaklepal, ale když se nikdo neozval, zatlačil na dveře a vklouzl dovnitř. Bouda měla jediné okno, k němuž jsme podle ženiných instrukcí přistoupili.

Hned naproti stála budova se šedými oprýskanými zdmi. *Tady to znám*, blesklo mi okamžitě hlavou. Věznice Carmelites! Museli jsme k ní přijít z jiné strany, protože cestou, již nás neznámá vedla, jsem nikdy nešla. Nahoře, asi pět metrů nad námi, bylo zamřížované okno, v jehož stínu stály dvě postavy. Jakmile jsme s bratrem vyhlédli ven, postavy se pohnuly a světlo dopadlo na jejich tváře. Byla to maminka s tatínkem!

Hlasitě jsem vykřikla a natáhla k rodičům ruce, i přesto, že nás dělilo několik metrů. Eugène mi bohužel nestačil zakrýt ústa a můj dětinský výkřik pronikl až ke strážcům. Zanedlouho se z věznice ozývaly výkřiky „Alarm!“ a postavy zmizely.

Bratr mne bez jediného slova popadl. Začali jsme utíkat zahradami. Střevíce se mi bořily do písku, a tak jsem je raději odhodila a běžela bosa. Ve spáncích mi zběsile bušilo a já si popravdě nepamatuji, jak vše probíhalo. Růže, žena, již Eugène vkládá do dlaně hrst mincí, ulice Paříže, zmatené pohledy kolemjdoucích a nakonec pohoršený výraz mademoiselle de Lannoy...

Bylo to naposledy, kdy jsem viděla svého otce. Nebýt mé hlouposti, mohli jsme se s bratrem alespoň rozloučit. Jistě si dokážete představit výčitky a lítost, jež drásají mé srdce... Opět jsem zklamala. Sebe, bratra i rodiče.

Je už pozdě večer, v zápěstí mi kvůli dlouhému psaní pulzuje a já se obávám, že nejsem schopna psát dál. Prosím, vězte, že má rodina je nevinná, že můj tatínek věrně sloužil Francouzské republice, že jediným hříchem mé matky je věrnost manželovi a dětem.

Duši mám stejně smutnou a šedivou jako věznice, kde se má maminka během noci jistě třese zimou. Modlím se, aby ji nečekal stejný osud jako mého otce.

Sbohem, přátelé!

28. červenec 1794 (10. thermidor roku II), Paříž

Maximilien Robespierre byl dnes ráno popraven. Maminka je v pořádku! V tuhle chvíli mi nahlíží přes rameno a prohlíží si deník, který jsem začala psát za tak strašných okolností.

Převyprávím ale vše od začátku.

Matka mi vyprávěla o dnech ve vězení a já naslouchala jen s těžkým srdcem. Jedinou útechou jí byla madame de Fontenay (dnes už madame Tallienová, neboť se okamžitě po propuštění vdala za monsieur Talliena), s níž si v nelidských podmínkách vytvořila silné pouto.

Cely věznic Carmelites jsou prý malé, vlhké a smrduté a navzdory letnímu počasí v nich je chladno. Tatínek nejdříve sdílel celu s maminkou, ale poté, co jsem v zahradníkově chatrči naproti vězení vykřikla a oba rodiče prozradila, odvedli otce na druhý konec budovy a okno, kde jsem ho spatřila naposledy, den nato zazdili. Maminka mi neustále opakuje, ať se tím netrápím, ale obávám se, že trn výčitky zůstane v mé duši až do smrti...

Pátého thermidoru ráno bylo Alexandru de Beauharnais oznámeno, že bude za hodinu popraven. Tento čas využil tatínek k sepsání dopisu mé matce, která ho dala přečíst mně i bratrovi. Přepis dopisu přikládám:

5. thermidor roku II republiky,

Všechny důkazy poskytnuté při takzvaném vyšetřování ukazují, že jsem se stal obětí špinavých intrik, jež se jako mor šíří mezi některými aristokraty, kteří pouze předstírají, že jsou vlastenci, jen aby zakryli vlastní

viny. Vědomí, že toto pekelné spiknutí nepřestane, dokud mě nepřivede před revoluční tribunál, mě zbavuje jakékoli naděje, že Vás někdy znovu uvidím, má drahá přítelkyně, nebo že kdy znovu spatřím své děti. Nebudu se však zabývat svými lítostmi či srdečnou láskou k našim dětem, neboť bratrská náklonnost, již k Vám chovám, Vás musí dostatečně přesvědčit o mých citech.

Truchlím nad tím, že jsem nucen opustit zemi, kterou miluji a pro kterou bych dobrovolně klidně i tisíckrát položil život. Nejen že už nemohu sloužit Francii, ale způsob mé smrti zapříčiní, že na mne bude pohlíženo jako na občana nehodného svého národa. Tato mučivá myšlenka mne odrazuje od poslední prosby, a to abyste ctili mou památku. Pokuste se nicméně mou pověst napravit. Dokažte všem, že můj počestný život, během něhož jsem věrně sloužil naší zemi a ve jménu svobody, spravedlnosti a slávy vyhrával bitvy nad nepřáteli Francie, by měl převážit nad lživými pomluvami a obviněním z úst několika jednotlivců, z nichž většina patří do tříd, na které právem pohlížíme s podezřením. Tento poslední úkol, jenž Vám ukládám, se však nesmí uskutečnit okamžitě, neboť uprostřed revolučního chaosu musí být náš velký národ vždy ostražitý a musí dbát, aby raději ušetřil viníka, než aby nespravedlivě potrestal nevinného.

Zemřu nejen s oním klidem myslí, jenž nám navzdory všemu umožňuje přemýšlet o našich milovaných, ale také s odvahou, která oživuje člověka, který neuznává žádného pána, jehož svědomí je čisté, jehož duch je vzpřímený, jehož největším přáním je prosperita republiky.

Sbohem, drahá přítelkyně. Zachovejte klid kvůli našim dětem. Utěšte je ujištěním, že mé poslední myšlenky patřily jim, a především vzkazte, že pouze jejich odvahou a vlastenectvím mohou z mého jména smýt skvrnu nespravedlivé popravy a připomenout světu mé skutky a mé nároky na vděčnost francouzského národa. Ať se nikdy nestydí za jméno de Beauharnais. Sbohem. Vy znáte ty, kteří jsou mi drazí, buďte jim útěchou a svou péčí zvěčňte můj život v jejich srdcích. Sbohem. Naposledy Vás a své děti objímám.

Alexandre B.

S bratrem jsme nad hrobem otce slíbili, že jeho poslední přání dodržíme, že viníky jeho předčasné smrti potrestáme, že budeme žít pro blaho našeho národa.

Poté, co byl otec sťat gilotinou, přišla řada na matku. Dva strážní odsouzené na rozkaz kata ostříhali vlasy, aby mohlo ostří hladce projít krkem (když mi to matka vyprávěla, zamrazilo mne), a vyvedli ji ke gilotině. Jakmile ale matka pohlédla na zařízení, které před několika okamžiky vzalo život mému otci, omdlela.

Probudila se až ve své cele, kde jí madame de Fontenay oznámila, že její trest má být vykonán až desátého thermidoru, tedy o celých pět dní později, než bylo původně zamýšleno. Jenže devátého thermidoru roku II se všechno změnilo.

Já tomu sice moc nerozumím, ale Eugène mi vysvětlil, že proběhl státní převrat. Osmého thermidoru, den před osudnou událostí, měl Robespierre v Konventu agresivní proslov, jímž napadal své odpůrce a hrozil další vlnou politických poprav. Ti to už ale nehodlali dále tolerovat a začali připravovat odvetu.

Následující den měl v Konventu projev Saint-Just, Robespierřův přívrženec, byl ale Tallienem přehlušen. O slovo hned na to požádal sám Robespierre, jenže přes výkřiky poslanců nebylo slyšet jediné slovo, které *Neúprosný* pronesl. Ke spiklencům se nakonec přidala i Bažina (tak se podle bratra říká nestranným politikům, kteří v Konventu sedí v dolních lavicích a většinou se příliš neprojevuji) a Robespierre byl spolu se svými spojenci zatčen a hned na to uvězněn. Ne na dlouho. Druhý den měl být sám poslán pod gilotinu.

Eugène mne přesvědčoval, abych se s ním šla podívat na náměstí Revoluce, kde měla poprava proběhnout, jenže já na rozdíl od bratra necítila touhu po pomstě ani po zadostiučnění. Toužila jsem pouze po jediném – aby byla maminka propuštěna. Eugène přesto šel a alespoň mi celý průběh popsal.

V den popravy přišlo. Jako kdyby sám Bůh chtěl smýt krev z pařížských ulic, vyprávěl mi bratr. Na náměstí Revoluce se shluklo prý

ještě víc lidí než při popravě Ludvíka XVI., jehož hlavu nechal paradoxně Robespierre setnout před rokem na tomtéž místě.

Odsouzeného vyvedli z radnice a v kočáře jej napůl v bezvědomí vlekli centrem Paříže. Dav, který ještě včera opěvoval jeho, na něj teď házel shnilé ovoce a odpadky.

Jakmile Robespierre dorazil na náměstí, snažil se bratr prodat se mezi zpocenými těly přihlížejících. Dostal se až k levému kraji gilotiny, zpoza jejíhož rohu zahlédl za ostrím *Neúprosného*. Museli ho podpírat tři vojáci, hlavu měl obvázanou bílým obvazem, z něhož prosakovala krev. (Později jsme se dozvěděli, že se Robespierre ještě v radnici pokusil o sebevraždu. Popadl pistoli a střelil se do hlavy. Kulka ale pod nepřesným úhlem prolétla pouze částí obličeje a rozdrtila mu čelist.) Za ním stálo dalších deset mužů se spoutanými rukama. Robespierrovi stoupenci, kteří měli osud svého mentora sdílet. Byl mezi nimi i Saint-Just nebo Robespierrov mladší bratr Augustin.

Eugène od odsouzenců odvrátil pohled a prohlédl si jásající dav. Všiml si dívky se žlutým chrupem, jak se hystericky smála, když spatřila zborcené tělo ještě včera nejmocnějšího muže Francie.

„To je ale zbabělec!“ křikla a vyprskla chuchvalec slin.

Kousek od ní stála žena se synem v náručí. Dítěti nemohly být ještě tři roky, přesto tleskalo a jávalo spolu s ostatními.

„Smrt tyranovi!“ zaznělo šišlavě z chlapcových úst. Matka ho pochvalně pohládila po temeni.

Eugène mi tuto část vyprávěl obzvlášť dopodrobna. Prý abych se z ní poučila, abych na popularitu nedbala, abych si uvědomila její pomíjivost.

Krátce nato umístil kat Robespierrov bezvládný krk mezi dřevěné příčky a spustil naostřený kov, jenž s tupým úderem dopadl. Bylo po všem. Kat uchopil hlavu za napudrované vlasy a ukázal ji nadšenému davu jako trofej. Každý se smál, jen můj bratr se mi se studem přiznal, že i přes odpor pocítil k tyranovi v posledních chvílích jeho života lítost.